

De vlucht als breekijzer

Als een tbs'er ontsnapt, is Nederland in rep en roer. Jordy Hansma (31) nam vorig jaar als tbs'er de benen. „Het enige wat ik wilde was even bij iemand zijn en me niet ongelukkig voelen.”

actueel

door Harm Graat

Op een plek waar geen verkeerscamera's langs de weg hangen, zal hij door een auto worden opgepikt.

Het is 31 januari 2013. Jordy Hansma heeft die nacht de slaap niet kunnen vatten door de spanning. Maar als hij 's morgens om negen uur op zijn fiets door de imposante sluis van de Nijmeegse Pompekliniek rijdt, kent hij geen twijfel. „Ik had veel spullen bij me, leek wel een pakezel. Bij de poort kwam ik personeel tegen. Er werd niet op me gelet.”

Even daarvoor, bij de tassencontrole, heeft hij gebluft. „Ik had vooraf meerdere smartphones verzameld. Die heb ik nonchalant op de desk van de portier gelegd. Ik dacht: als ik ze in mijn tas stop, die door de scan moet, roept dat alleen maar vragen op.”

Nu niet.

Hij heeft alles voorbereid, alles doordacht, zegt Jordy. Alle vragen die hij zou kunnen krijgen, en alle antwoorden daarop. Het lijkt deze winterdag alsof hij op een regulier onbegeleid verlof gaat, zoals wel vaker. Keurig een verlofpas aangevraagd, voor een bezoek aan de Nijmeegse binnenstad, en aansluitend een 'netwerkverlof', tot uiterlijk 's avonds elf uur. „Ik had aangegeven dat ik bij een vriendin in Oss op bezoek zou gaan.”

In plaats daarvan wordt het België.

Brasschaat, bij Antwerpen. „Daar woont een meisje dat ik op een datingsite had leren kennen.”

De nieuwe liefde weet niet dat Jordy – kort van stuk, gespierd, maar geen bodybuilderstype – sinds 2010 in de Nijmeegse tbs-instelling verblijft vanwege twee gewapende overvallen in 2006. Hij kreeg een paar jaar cel en, op eigen verzoek nota bene (Jordy was eerder de fout in gegaan en wilde uit de vicieuze cirkel komen, behandeld worden), tbs met dwangverpleging. Hij zit sinds eind 2012 op een resocialisatieafdeling en heeft dan al een paar maanden gewerkt in een fabriek bij Nijmegen.

De auto is precies op tijd op de afgesproken plek. Een 'taxi', zegt Jordy.

Geregeld via een kennis. Voor honderdvijftig euro brengt de chauffeur hem naar België. In de auto wordt gezwegen. Nog voor het middaguur is hij op zijn bestemming. „Ik had verder met niemand over mijn vlucht gesproken. Ook omdat ik niemand medeplichtig wilde maken.”

Opvallend: de rechtbank in Zutphen informeert hij wel over zijn op handen zijnde 'onttrekking van verlof'.

Per brief, gepost op de avond voor vertrek. Het is niet Jordy's eerste brief. Voortdurend houdt hij de rechtbank op de hoogte van het in zijn ogen verre van vlekkeloze reilen en zeilen in de kliniek. Zijn vluchtplan is slechts een dikke week vóór de uitvoering ervan geboren, beweert Jordy. De spelregels die hij zichzelf oplegt: „Geen rottigheid, geen schade, geen slachtoffers, geen alcohol, geen drugs.

Geen gevaar voor wie of wat dan ook.

Als mijn geld op was? Dan had ik me gewoon weer bij de kliniek gemeld.”

Te voet bereikt hij de flatwoning van zijn Belgische internetliefde. Hij voelt zich goed, heel goed. „Alsof er een last van me was afgevallen.”

Een paar dagen lang komen ze het appartementje bijna niet uit. „Wat we deden? Gewoon, liefdevolle dingen.

Knuffelen, slapen, seksen, samen eten koken, filmpje kijken. Menselijke dingen. Ik voelde me weer mens.”

Natuurlijk weet Jordy dat dit geluk niet eindeloos kan duren. „Ik had m'n telefoon gebruikt. Wist dat ze die uiteindelijk zouden traceren.”

Om het de politie niet té makkelijk te maken, heeft hij vooraf de harde schijf van zijn computer verwijderd.

Hij plakt er een briefje op met de tekst: 'Wat dacht je nou zelf?' Als Jordy zich op 31 januari om elf uur 's avonds niet meldt bij de Pompekliniek, gaan daar de alarmbellen af.

Figuurlijk. Zoals gebruikelijk wordt de 'ontvluchting' niet aan de grote klok gehangen; staand beleid van het ministerie, waar alleen van wordt afgeweken als wordt ingeschat dat de gevluchte tbs'er een direct gevaar vormt voor zichzelf of voor anderen.

Op 4 februari wordt in alle vroegte aangebeld bij het flatje in Brasschaat.

„Iemand riep: 'Doe open.' Ik zeg nog tegen mijn vriendin: 'Niet doen.' Ze deed het toch. Met getrokken pistolen vielen ze binnen. Ik riep: 'Laat haar met rust, ze weet van niks.'” Na tien dagen vast te hebben gezeten in Antwerpen en een week in een huis van bewaring in Amsterdam, keert Jordy terug in de Pompekliniek.

Waar hij direct te maken krijgt met de in 2011 van kracht geworden, door staatssecretaris Fred Teeven geïnitieerde sanctie: tbs'ers die zich langer dan 24 uur onttrekken aan hun verlov, verliezen een jaar lang de mogelijkheid om opnieuw verlov aan te vragen. In casu: een jaar 'cel'.

Het lijkt een regel van afschrikking en van logica. Het lijkt een regel die wérkt; volgens cijfers van het ministerie namen vorig jaar minder tbs'ers de benen dan in 2012: 35 versus 56. Op ruim 70.000 tbs-verloven per jaar.

Twee keer werd een strafbaar feit gepleegd. Van de 35 'ontsnapte' tbs'ers waren 22 binnen 24 uur terug in de kliniek. „Maar dat strafjaar is een recept voor alleen maar méér frustratie in de tbs-klinieken”, vindt Jordy. Zijn advocaat, Jan-Jesse Lieftink: „Ik heb momenteel zes cliënten die zich dit jaar hebben onttrokken aan hun verlov. Allemaal om dezelfde reden: uit pure wanhoop over de lange behandelduur. Vanwege de uitzichtloosheid. En net als Jordy hebben ze tijdens hun onttrekking géén delicten gepleegd.”

Mede omdat de beeldvorming over tbs in sterke mate wordt bepaald door een klein aantal ernstige delicten gepleegd door tbs'ers op de vlucht, is de gemiddelde behandelduur de afgelopen jaren gestegen van ruim vijf naar tien jaar in 2013. Er is angst in het systeem geslopen, beamen vriend en vijand: wie durft de verlofaanvraag in te dienen, de recidiverisico's in te schatten, welke kliniek of deskundige durft volmondig te onderschrijven dat een tbs-patiënt klaar is om terug te keren in de maatschappij?

De tbs-sector onderkent de scheefgroei, zei Pompe-directeur Joke Groeneweg, tevens voorzitter van het landelijk overleg van tbs-directeuren, eerder. In een vorig jaar verschenen masterplan hebben ministerie en klinieken maatregelen aangekondigd om de gemiddelde behandelduur terug te schroeven, om te beginnen van tien naar acht jaar.

Afgesproken is bijvoorbeeld dat ernaar wordt gestreefd dat een patiënt binnen twee jaar op begeleid verlop mag, en binnen vier jaar op onbegeleid verlop. Ook: dat patiënten en rechtbanken betere prognoses over de behandelduur krijgen voorgelegd.

Jordy Hansma heeft er weinig vertrouwen in. Hij verliest de hoop; door het tergend trage verloop van zijn tbs-behandeling, door niet nagekomen beloftes van behandelaars, door het gevoel aan het lijntje te worden gehouden en buitenproportioneel lang opgesloten te zitten (acht jaar) voor twee gewapende maar geweldloze overvallen.

Klinisch psycholoog Jack Oudejans, jarenlang werkzaam bij het Pieter Baan Centrum en een autoriteit in zijn vakgebied (hij onderzocht ook Volkert van der Graaf), schrijft in een uitgebreide rapportage over Jordy, opgesteld op verzoek van diens advocaat: 'Onze gesprekken staan in het teken van ernstige demoralisatie, gebrek aan perspectief en gebrek aan vertrouwen in de behandelaars van de kliniek.' Uit Jordy's mond tekent hij op: 'Ze blijven in de Pompekliniek maar verlenging van de tbs aanvragen, hoe goed je het ook doet.' En: 'Ik heb perspectief nodig. Ik ga hier niet tot mijn 50ste blijven.' De directe aanleiding voor de vlucht van 31 januari 2013 is een volgens Jordy verkeerd geïnterpreteerd sms'je aan een vriend. „Ik gaf hem een veeg uit de pan, de kliniek vatte het op als een bedreiging.” Het leidt ertoe dat hij zijn telefoon moet inleveren. Jordy voelt zich steeds meer in een isolement belanden. Fout: hij bezondigt zich eerst aan alcohol, later aan softdrugs én amfetamine. In de kliniek, waar volgens hem 'meer drugs zijn te krijgen dan in het gewone leven'. Gevolg: hij mag drie weken niet naar buiten. Waardoor hij zijn baan bij de fabriek, zijn houvast, dreigt te verliezen. Het zijn de laatste druppels in een volle emmer. Het vluchtplan wordt geboren, eerst als vaag idee, dan als vastomlijnd plan. „Zelf noem ik het trouwens nog steeds geen vlucht”, zegt hij. „Het enige wat ik wilde was even bij iemand zijn, me even niet doodongelukkig voelen in de Pompekliniek.”

De Nijmeegse kliniek beoordeelt de vlucht, zo blijkt uit rechtbankstukken, als een impulsieve daad, een teken dat Jordy nog niet klaar is met de behandeling. Volgens Jordy zelf komt zijn vlucht voort uit ademnood, uit de behoefte om een teug frisse lucht in te ademen, een teug geluk. Maar er is ook een ander doel: „Ik móest het doen om iets te doorbreken. De normale manier, van meewerken aan je tbs, je best doen, was blijkbaar niet genoeg.”

Hij wist waar hij aan begon. Hij kende de consequenties. Toch valt het hem zwaar, loodzwaar, dat strafjaar, de opsluiting. „Niet alleen het verlop stopt een jaar, álles stopte, in mijn geval. Je bent weer terug bij af. Ik kwam terecht op de opnameafdeling.

Alsof ik een nieuwe patiënt was, alsof ik er niet al jaren zat.”

Op 13 mei 2014 beslist de rechtbank in Zutphen dat Jordy's tbs voorwaardelijk moet worden beëindigd. Tegen het

advies van de Pompekliniek en twee andere deskundigen in, die pleiten voor een verlenging van twee jaar. De rechters volgen deskundige Oudejans, die de kans op een nieuw delict klein achten, vanwege de ontstane impasse, verdere behandeling in de Pompekliniek zinloos noemt.

„Een bijzondere uitspraak”, zegt Jordy’s advocaat Liefink. „Ondanks zijn recente ontvluchting kwam Jordy vrij, omdat de rechters ook zagen dat het zo niet verder kon. Rechters nemen gelukkig steeds meer hun eigen verantwoordelijkheid. Dat biedt perspectief, ook voor andere patiënten.”

Jordy, 31, wil in Nijmegen een nieuw bestaan opbouwen, maar woont voorlopig elders. Een jaar lang staat hij nog onder toezicht van de reclassering. Hij heeft een nieuwe vriendin.

De toekomst lacht hem toe, zij het voorzichtig. Grote dromen heeft hij niet. „Gewoon, huisje-boompje-beestje. Kinderen misschien, ooit. Een normaal leven.”

De naam Jordy Hansma is om privacyredenen gefingeerd.

reageren?

spectrum@depersdienst.nl

“ Ik heb perspectief nodig. Ik ga hier niet blijven tot mijn vijftigste

“ De normale manier, meewerken aan je tbs, je best doen, was blijkbaar niet genoeg